

## Wetenschap en slavernijgeschiedenis een antwoord aan Prof. Dr. Walter Donner

door Sandew Hira

### Inleiding

Met de publicatie van het boek van Armand Zunder over herstelbetalingen<sup>1</sup> is een nieuwe stap gezet in de richting van de geschiedschrijving van slavernij en kolonialisme in Suriname. Zunder beargumenteert dat slavernij een misdaad was tegen de menselijkheid, analyseert de economische mechanismen van het systeem van uitbuiting en onderdrukking, berekent hoe groot de schade is die Suriname en haar bevolking hebben geleden onder het Nederlands kolonialisme en houdt een pleidooi voor herstelbetalingen. Zijn bijdrage is onderdeel van een poging om een nieuwe visie te ontwikkelen op de Surinaamse geschiedenis.

Het boek is uitgegeven in de IISR-reeks, een serie uitgaven van het International Institute for Scientific Research in Den Haag in samenwerking met uitgeverij Amrit. We verwelkomen kritiek op het boek en zien dat als een essentieel onderdeel van het wetenschapsbedrijf.

Prof. Dr. Walter Donner heeft zich met een bijdrage gemengd in deze discussie. Die bijdrage is via email verspreid. Zo heb ik het ook ontvangen. Ik heb Professor Donner benaderd met het verzoek om zijn stuk te publiceren op de website van IISR met de mededeling dat ik het fundamenteel oneens ben met zijn bijdrage en die ook graag van commentaar zou willen voorzien.

Professor Donner is geen poepejantje. Hij stemde onmiddellijk in met het voorstel en was niet bevreemd om kritiek te krijgen. Surinaamse historici van wie je zou verwachten dat ze zich vanuit hun vakgebied mengen in de discussie over een nieuwe visie op de Surinaamse geschiedenis houden zich koest en laten niets van zich horen in de hoop dat de discussie overwaait. Donner verdient erkentelijkheid voor zijn houding om met open vizier het debat aan te gaan over het slavernij verleden.

De bijdrage van Donner zullen we samen met dit antwoord publiceren op onze website: [www.iisr.nl](http://www.iisr.nl).

<sup>1</sup> A. Zunder: Herstelbetalingen. De 'Wiedergutmachung' voor de schade die Suriname en haar bevolking hebben geleden onder het Nederlands kolonialisme. Amrit. Den Haag 2010.

### Opmerking vooraf

De titel van zijn bijdrage luidt Raaskallen over slavernij toestanden. Raaskallen betekent razen, tieren, kletsen, doordraven of leuteren. Donner verwijt zijn opponenten dat ze kletsen of leuteren over slavernij en niet weten waar ze het over hebben. Sommige mensen zouden aanstoot kunnen nemen aan zijn stijl, maar die stijl wil ik hier graag verdedigen. Iedereen heeft het recht op een eigen stijl van argumenteren. In de wetenschap wordt de waarde van een bijdrage niet bepaald door de stijl, maar door de inhoud van de argumentatie. Opponenten van Donner zouden de inhoud van zijn argumentatie moeten beoordelen en de stijl beschouwen als zijn recht op vrije meningsuiting.

### Polemiseer niet met spoken maar met mensen

Donner opent zijn artikel met de volgende zin: *"Op 1 juli j.l. was het weer raak met het geraaskal over slavernijtoestanden. De tragiek is dat zelfs intellectuelen die het beter zouden moeten weten hieraan meedoen. Allerlei mythen die ons logisch verstand geweld aandoen werden als gebruikelijk weer van stal gehaald."*

Een wetenschappelijke uitwerking van deze stelling zou moeten inhouden dat de intellectuelen en hun bijdragen genoemd worden met hun naam en de titel van de bijdrage. Daardoor weten we zeker dat Donner niet zit te fantaseren over fictieve intellectuelen, maar zal polemiseren met mensen wier bijdragen door anderen kunnen worden gecontroleerd. Aan deze basisvoorwaarde voor een wetenschappelijke polemiek voldoet Donner helemaal niet. Nergens noemt hij een naam van een intellectueel noch de bronnen voor de mythen die ze verkondigen.

Hij vervolgt: *"De mishandelingen en aframmelingen die onze voorouders moesten ondergaan werden breed uitgemeten om daaruit argumenten te putten om de Hollanders daarvoor verantwoordelijk te stellen zodat ze kunnen worden uitgemolken of kunnen worden aangesproken voor genoegdoening zodat we onze trauma's kunnen kwijtraken."*

Intellectuelen als Armand Zunder en ik pleiten voor

herstelbetalingen. Ik neem daarom aan dat hij ons bedoelt. Ons pleidooi is gebaseerd op argumenten, theorieën en feiten die gepubliceerd zijn. Nergens in zijn stuk gaat Donner in op de inhoud van ons pleidooi. De kern van onze argumentatie is dat slavernij een misdaad was tegen de menselijkheid. Die misdaad verjaart niet.

Zunder heeft een economisch model ontwikkeld om de onderdrukking en uitbuiting te kunnen indiceren met getal, hoewel dat getal nooit de werkelijke omvang van de misdaad kan weergeven. Dat is een normale wetenschappelijke exercitie. De daders van deze misdaad zouden aangesproken moeten worden, beargumenteert hij. Zunder zet zeventien cases op een rijtje van vergelijkbare historische misdaden waarvoor uiteindelijk herstelbetalingen zijn uitgekeerd. Het onderzoek van Zunder is tevens een nieuwe benadering in de koloniale geschiedenis van Suriname. Hij heeft de rol van de koopliedenbankier voor het licht gebracht, waar deze altijd verzwegen is geweest.

## Wetenschap en ideologie

Wetenschappelijke kritiek richt zich normaal op vier vragen:

1. Is er sprake van een beschrijving of een stelling?
2. Is de stelling onderdeel van een theorie, een samenhangend geheel van stellingen die de werkelijkheid – c.q. de historische werkelijkheid – kunnen verklaren?
3. Is de stelling of theorie onderbouwd met feiten?
4. Is logica in de stelling of theorie correct toegepast of is er sprake van inconsistentie in de redenering?

Het verschil tussen wetenschap en ideologie is dat wetenschap middels bovenstaande vragen antwoord probeert te geven op de centrale vraag: "wat is waar en niet waar?"

Ideologie wil antwoord geven op de vraag: "Wat is goed of fout?"

Donners bijdrage is niet wetenschappelijk, maar ideologisch. Het stuk wil geen wetenschappelijke vraag beantwoorden, maar een emotie uitspreken, namelijk hoe fout het niet is om Hollanders uit te melken. Daarbij gebruikt hij een eeuwenoude truc: de dader veranderen in slachtoffer en het slachtoffer in de dader. De nazaten van de slachtoffers van een misdaad tegen de menselijkheid worden nu misdadigers omdat ze iets zouden proberen te stelen van de nazaten van de daders van die misdaad.

Dat is zijn goed recht, maar wetenschappers zijn niet geïnteresseerd in ideologie, maar in de vraag: wat is

waar en wat is niet waar? Hoe zit de werkelijkheid in elkaar, c.q. de werkelijkheid van de slaven- en koloniale samenlevingen? Dat zijn vragen waar wetenschappers uit de tak van de geschiedenis zich mee bezig houden.

Zijn onvermogen op concreet in te gaan op de argumentatie die we gebruiken om een nieuwe visie op de geschiedenis van Suriname te ontwikkelen komt het duidelijkst tot uiting in de constructie van een fictieve tegenstander. Het aardige van een fictieve opponent is dat je hem de meest belachelijke stelling in de schoenen kunt schuiven en vervolgens uitgebreid kan aantonen hoe belachelijk die stelling wel niet is.

Donner schrijft: *"Afgaande van het gedram van de lieden die zich constant met de slavernij en met slavernij toestanden bezighouden, zou men zweren dat de slavernij nergens anders zo gewelddadig, zo vol uitbuiting, zo wreed is geweest als in ons land. Sterker nog, dat Suriname het enige land in de wereld is geweest waar slaven werden gehouden, want ik kan mij niet herinneren ergens anders een dergelijke uitbundige viering van de slaven emancipatie met vrije dag en al, meegemaakt te hebben."*

Wie verkondigt de stelling dat Suriname het enige land in de wereld is waar slaven werden gehouden? Donner werkt hier met de politieke techniek van de suggestie. Suggereer maar dat je opponent zo'n belachelijke stelling verkondigt. Als professor Donner enig pretentie wil hebben van een wetenschapper, dan zou hij die suggestie moeten onderbouwen met minimaal één bronvermelding waaruit blijkt dat wij dat we de stelling verkondigen dat slavernij alleen in Suriname plaats vond. Wetenschappers vinden dit een normale eis, ideologen niet.

Vervolgens gaat het hele stuk van Donner over één ding: bewijzen dat slavernij heeft bestaan buiten Suriname. Griekenland, Rome, Rusland, de islamitische wereld. You name it en het blijkt dat daar vroeger ook slavernij heeft bestaan. Zijn betoog is in de trant van: en toen, en toen, en toen, bigi bere njan pampoen.

In de wetenschappelijke literatuur over slavernij worden tal van onderwerpen en theorieën bediscussieerd, o.a. de vraag: wat was het verschil tussen slavernij in de klassieke oudheid (het oude Rome en de Griekse stad staten) en de slavernij in de zogenaamde Nieuwe Wereld (de Amerika's). Of wat is het verschil tussen slavernij en feodalisme bijvoorbeeld in Rusland en de Slavische staten?

Een wetenschappelijke bijdrage over het verschijnsel

slavernij zou moeten proberen om onder andere dit soort vragen te beantwoorden. De bovengenoemde vragen in de wetenschappelijke literatuur horen ook thuis in de surinamistiek omdat ze inzicht geven in de aard van het systeem van de transatlantische slavenhandel en de slavernij in de Amerika's. Laten we het terrein enigszins verkennen.

H. Klein schrijft over het verschijnsel slavernij en gedwongen arbeid: "For almost 4.000 years, man and women with power have figured out ways to get people to work for them ... The exploited have been slaves, serfs, helots, tenants, peons, bonded labourers, and forced labourers, among others. They have built pyramids and temples, have dug canals, and have mined the earth for its minerals. They have built the palaces and mansions in which the powerful have lived, have been their servants, and have fed and clothed them. They have also produced commodities for markets and provided profits for their masters. Slavery is one of the most common forms of exploitation and one of the most profitable."<sup>2</sup>

Die verschillende vormen van gedwongen arbeid veronderstelden een zekere graad van ontwikkeling van de samenleving. M. Finley die een beroemde studie geschreven heeft over slavernij in de klassieke oudheid noemt drie voorwaarden voor het ontstaan van een slavenmaatschappij<sup>3</sup>:

1. Privé-bezit van land.
2. De productie van waren, goederen die verkocht moeten worden op markten.
3. Het gebrek aan voldoende arbeidskrachten in de lokale economie.

Finley's beschrijving was van toepassing op de klassieke oudheid. Wat was het verschil met de slavernij in de Amerika? Met uitzondering van het Zuiden van de Verenigde Staten zien we in de zogenaamde Nieuwe Wereld een wereldwijde scheiding optreden tussen arbeid, productie en markt. De arbeidskrachten worden gehaald uit een ander werelddeel, c.q. Afrika. De productie vindt plaats op plantages in weer een ander werelddeel, c.q. de Amerika's. De markt zit in nog een ander werelddeel, c.q. de stapelmarkten in Europa.

Een belangrijke vraag voor wetenschappers die zich bezig houden met slavernijgeschiedenis is de vraag naar de overeenkomsten en verschillen in de aard van de slavensamenlevingen in de wereld. Het sociaal-economisch systeem van slavernij in de klassieke oudheid en in Oost-Europa is op een gegeven moment ten onder gegaan en overgegaan in een systeem

2 M. Klein: Historical dictionary of slavery and abolition. Lanham, Maryland and London 2002. The Scarecrow Press, p. 1.

3 M. Finley: Classical slavery. London 1987. Frank Cass, p. 9.

van feodalisme. Waarom was dat zo? Sommige wetenschappers, zoals Marx, beargumenteren dat er een rechtlijnige ontwikkeling is van samenlevingen van een eenvoudige klassenloze maatschappij naar een samenleving die via sociale differentiatie zich ontplooit naar een slavenmaatschappij, een feodale samenleving en uiteindelijk naar een geïndustrialiseerde kapitalistische maatschappij.<sup>4</sup> Anderen, zoals Andre Gunder Frank en de aanhangers van de theorie van de World System Analysis van Immanuel Wallerstein betogen dat er geen sprake is van een rechtlijnige ontwikkeling van samenlevingen in fasen, maar van de ontwikkeling van clusters van wereldsystemen. Duizend jaar geleden was Azië een belangrijke cluster voor een wereldsysteem en na 1500 is de focus verplaatst naar Europa en haar koloniaal systeem in de wereld. Binnen die clusters heb je allerlei vormen van sociale formaties, waaronder slavernij.

Wat is de zin van dit soort theorieën en wat heeft de discussie over slavernij in Suriname daarmee te maken?

Het belangrijkste doel van de theorievorming is greep te krijgen op de vragen als: hoe ontstaan sociale formaties in de wereld, welke krachten bepalen hun ontwikkeling, in welke fase zitten we nu en waar gaat de wereld naar toe in de komende eeuwen? De wetenschappelijke studie van afzonderlijke samenlevingen heeft tot doel om de vragen vanuit de theorie te kunnen toetsen of nieuwe vragen voor de theorie te bedenken.

Laten we een voorbeeld nemen van zo'n vraag: waarom is slavernij in Suriname ontstaan en waarom is slavernij in Suriname afgeschaft? Dit is geen onbelangrijke vraag. Zonder betoogt en onderbouwt met feiten dat Suriname een Nederlandse creatie was. Ze is niet ontstaan vanuit een autochtone ontwikkeling van een communale samenleving van Inheemsen naar een samenleving van slaven. Nee, de samenleving was gecreëerd vanuit de hebzucht van Europese ondernemingen als onderdeel van de ontwikkeling van het kapitalisme in Europa.

Op een bepaald moment in die ontwikkeling vormde slavernij een economische rem op de ontwikkeling van het kapitalisme. De discussie over dit onderwerp staat bekend als de discussie over de Williams these. Eric Williams beargumenteert dat de slavernij in het Caraïbisch gebied is afgeschaft vanwege economische redenen. Een tegenstroming met mensen als Emmer en Oostindie beweren dat slavernij is afgeschaft door

4 Zie S. Dunn: The fall and rise of the Asiatic mode of production. London, Boston, Melbourne and Henley 1982. Routledge & Kegan Paul, p. 4-6.

de abolitionistische beweging. Wat voor materiaal levert de Surinaamse geschiedenis voor deze theorie? De discussie en de bijdragen van historici vanuit de stroming van het wetenschappelijk kolonialisme heb ik uitgebreid behandeld in mijn essay *Decolonizing the mind*.

Als we op een wetenschappelijke manier discussiëren over slavernij in Suriname dan zouden we moeten proberen om de gegevens uit de geschiedenis van slavernij in Suriname te plaatsen tegen de algemene wetenschappelijke discussies over het thema in de wereld. In hoeverre is de Surinaamse ervaring een bevestiging of ontkenning van theorieën die er zijn bijvoorbeeld over de afschaffing van de slavernij. De Williams these is zo'n theorie.

Dit is de manier waarop wetenschappers te werk gaan in de discussie over slavernij.

Donners bijdrage is verre van wetenschappelijk. Zijn bijdrage heeft niet tot doel om wetenschap te bedrijven en een bijdrage te leveren aan de theorievorming. Hij wil een sfeer creëren waarin het lijkt alsof intellectuelen als Zunder en ik van niets weten en uit hun nek kletsen. Dat doet hij door zonder enige bewijsvoering te suggereren dat we een belachelijke stelling zouden propageren (slavernij heeft alleen in Suriname bestaan) en vervolgens uitgebreid aan te tonen hoe belachelijk die stelling is. *'No were mi ede nanga slavernij discussie'* is zijn houding. Letterlijk schrijft hij: *"Het steeds maar lamenteren over de slavernij is verspilling van tijd en energie."*

Maar de discussie over slavernij is een internationale wetenschappelijke discussie waar elke dag boeken en artikelen over verschijnen zoals bij alle andere takken van wetenschap, en met name ook andere takken van de historische wetenschap. Wat Zunder en ik proberen te doen is in deze tak van wetenschap laten zien dat er een nieuwe fundamenteel verschillende visie is op de geschiedenis van Suriname.

De kern van Donners bijdrage kan als volgt worden samengevat: *"Jullie weten neks! Overal was slavernij, dus zeur niet."* Wat een wetenschappelijke prestatie! Het is niet te hopen dat dit het hoogst haalbare niveau van de bijdrage van Prof. Dr. Walther Donner is, want dan is het echt *Raaskallen over slavernij toestanden*.

**Sandew Hira**  
**International Institute For Scientific Research**  
**16 augustus 2010**